

Διδάσκοντας
στο δημοτικό

ιστορία
σχολείο

Συλλογή, οργάνωση υλικού και παρουσίαση:

- Χαρά Μακρυγιάννη, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

Συνεργάστηκαν:

- Λούκας Περικλέους, Εκπαιδευτικός
- ΕΔΕ και άλλα μέλη Ενδοτμηματικής Επιτροπής Κοινωνικών Θεμάτων

Θερμές ευχαριστίες στην Κλειώ Φλουρέντζου και σε όλους/ες τους/τις συναδέλφους που μοιράστηκαν διδακτικό υλικό για την Τράπεζα Υλικού (*υπό κατασκευή*).

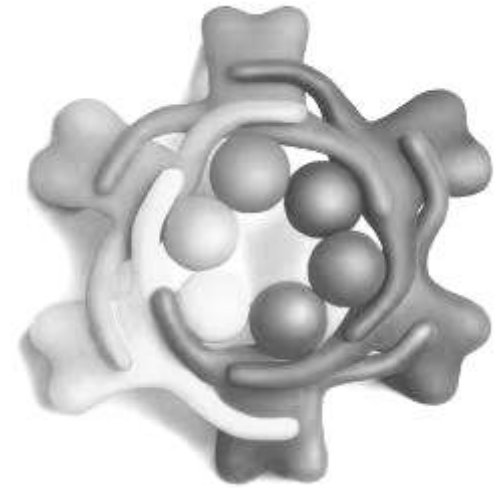
ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΕΣ:

- Ενδοτμηματική Επιτροπή Κοινωνικών Θεμάτων, Διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσης, ΥΠΠ
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

Σκοπός παρουσίασης

- **Ιδεοθύελλα**
- **Διάλογος**
- **Αφετηρία για:**
 - νέες ιδέες
 - δημιουργία και συλλογή δραστηριοτήτων για την υπό κατασκευή *Τράπεζα Υλικού*

Περιεχόμενα Παρουσίασης

- **Η Ιστορία ως επιστήμη και ως πρακτική – Μέρος Α΄**
 - Τι δεν είναι Ιστορία – Τι είναι Ιστορία
 - Ιστορική Παιδεία και Έρευνα
 - Αρχές μάθησης και Στόχοι

- **Η Ιστορία ως επιστήμη και ως πρακτική – Μέρος Β΄**
- **Πρακτικές εφαρμογές - Παραδείγματα**

Η Ιστορία ως επιστήμη και ως πρακτική

Μέρος Α΄

Τι είναι Ιστορία;

Ίστωρ - Ιστορία

- **Ίστωρ**: αυτός που γνωρίζει
- **Ιστορία**: η καθολική γνώση
- **Ιστορία** ονόμαζε ο Ηράκλειτος την επιστήμη του Πυθαγόρα:
 - κοσμοαντίληψη και βιοθεωρία μαζί, ένα είδος συνολικής ερμηνείας του σύμπαντος.

Πολυσήμαντη **έννοια** και ποικίλο **περιεχόμενο:**

- διαφορετικό
επιστημολογικό υπόβαθρο
- διαφορετική οπτική γωνία

Ιστορία και Επιστημολογία

1. Η Ιστορία

- Προσέγγιση βασισμένη στην επιστημολογία του Ρεαλισμού
 - Τι και πώς *πραγματικά* συνέβηκε στο παρελθόν

Ιστορία και Επιστημολογία

2. Η Ιστορία ως υποκειμενική ερμηνεία

- Μεταμοντέρνα προσέγγιση βασισμένη στην επιστημολογία του Σχετικισμού
 - Πώς οι διάφορες ομάδες (εθνικές, κοινωνικές κ.ά.) οργανώνουν την αφήγησή τους για το παρελθόν
 - Πώς η ρητορική και οι αφηγηματικές στρατηγικές τους εξυπηρετούν στόχους του παρόντος (κοινωνικούς εθνικούς κ.ά.).

Ιστορία και Επιστημολογία

3. Η Ιστορία ως παραγωγή επιστημονικής γνώσης

- Προσέγγιση βασισμένη στην επιστημολογία του Κοινωνικού Δομισμού
 - Διάφορες εκδοχές-ερμηνείες.
 - Πώς αποφασίζουμε;
 - Με βάση τα εργαλεία, τις μεθόδους και τις διαδικασίες της επιστήμης της Ιστορίας.

Η Ιστορία:

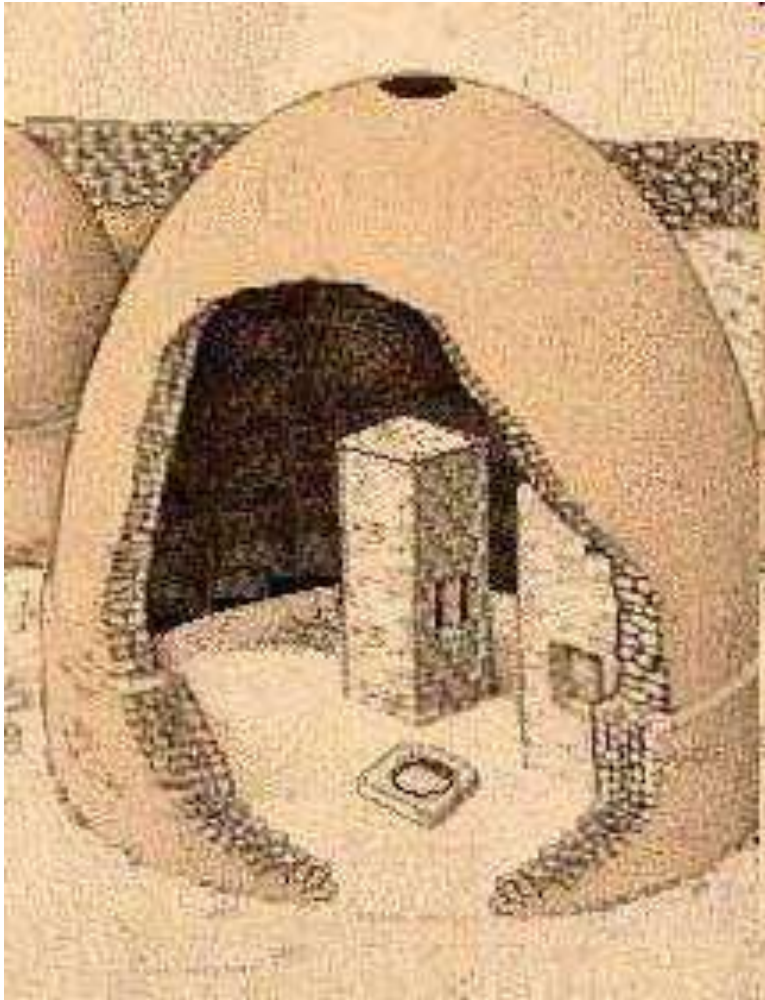
- Προσπαθεί να εξαλείψει την προκατάληψη, έστω και αν δεν μπορεί να διεκδικήσει την απόλυτη αλήθεια
- Πειθαρχεί στη βάσανο των τεκμηρίων.
- Πάντα αναθεωρείται με το χρόνο και την εκ των υστέρων γνώση.
- Η κύρια έγνοια στην αξιολόγησή της είναι:
 - να μάθουμε πώς να κρίνουμε μια ιστορική αφήγηση,
 - να κατανοήσουμε την εμπειρική βάση,
 - να αξιολογήσουμε σε σχέση με αντικρουόμενες ιστορικές αφηγήσεις.
- Προσεγγίζει το Μουσείο ως χώρο έρευνας, αλλαγής και διαλογικών συζητήσεων (debate).

Στις ανατροπές που προσέφερε η ανασκαφή του Ακρωτηρίου της Θήρας αναφέρθηκε χθες ο ανασκαφέας του, καθηγητής Χρίστος Ντούμας

Οι βροχές
«βοήθησαν»

<http://www.cyprus-archaeology.org.uk/site%20photos/chirokitia/thnewbuild.jpg>

Tholos from Chirokoitia
(Drawing: Juergen E. Walkowitz)

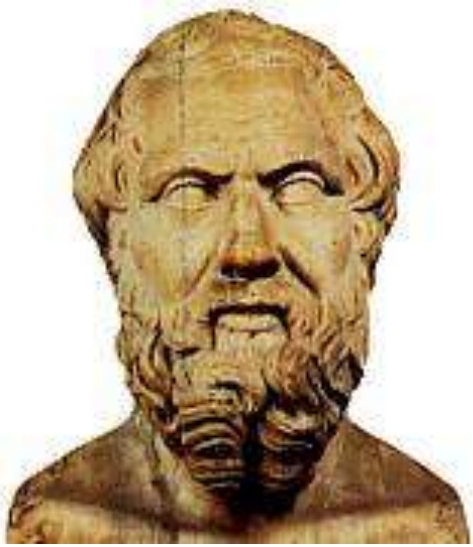
<http://www.mlahanas.de/Cyprus/Geo/Chirokoitia.html>

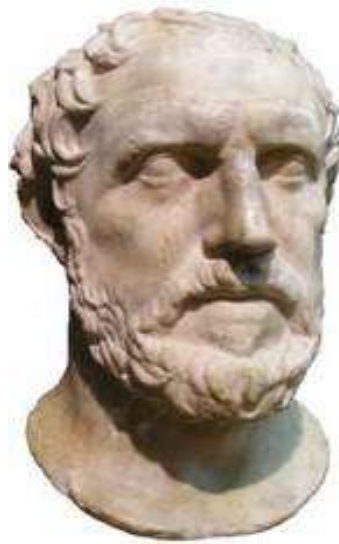
<http://traveldk.com/cyprus/southeast-cyprus/dk/chirokitia-neolithic>

Η Ιστορία μπορεί να οριστεί βάσει

- **ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ** *(σύνολο γεγονότων που συνέβηκαν στο παρελθόν),*
- **ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ** *(συνεχή, συστηματική προσπάθεια του ανθρώπου για ανασύνθεση, περιγραφή, κατανόηση και ερμηνεία του παρελθόντος).*

Ηρόδοτος,
484 – 420 π.Χ.

Θουκυδίδης,
460 – 400 π.Χ.

Voltaire (François-Marie
Arouet) 1694 – 1778

Leopold von Ranke,
1795 – 1886

Gerda Lerner,
1920 -

Eric Hobsbawm, 1917 -

Ο ορισμός της Ιστορίας με βάση τη μεθοδολογία υποδηλώνει ότι:

- το έργο του ιστορικού δε θεωρείται ως ένα τελικό, αναλλοίωτο σύνολο γνώσεων και ιστορικών συμπερασμάτων, αλλά:
 - ως ένα προϊόν έρευνας που υπόκειται σε **συνεχή κριτική και αμφισβήτηση**
 - αφετηρία για περαιτέρω έρευνα και αναζήτηση των πολύπλοκων συμβάντων, σχέσεων, ιστορικών πραγματικοτήτων.

Προφορική Ιστορία

- **Βασικός στόχος:** να φέρει στο ιστορικό προσκήνιο τους «αφανείς».
- **Βασικό εργαλείο:** συνεντεύξεις
 - Πληροφορίες που δεν μπορούν να μας δώσουν τα επίσημα έγγραφα, γραπτά κείμενα.
 - Έγγραφα «φωτίζονται» διαφορετικά, όταν γνωρίζουμε τις συνέπειες που είχε π.χ. μια συνθήκη μετακίνησης πληθυσμών, στη ζωή των συγκεκριμένων ανθρώπων.

(δες π.χ.Βερβενιώτη, 2009)

Ιστορική Παιδεία και Έρευνα

- **Αρχές 20^{ου} αι.:** Αξιολόγηση της ικανότητας των μαθητών να ανακαλούν στοιχεία του παρελθόντος (γεγονότα, ημερομηνίες, προσωπικότητες)
 - Πορίσματα ερευνών: *Οι μαθητές ανακαλούν «πολύ λιγότερα» από όσα «θα έπρεπε».*
- **Μέσα του 20^{ου} αι.:** Χρήση της θεωρίας του Piaget για διερεύνηση της ιστορικής σκέψης των μαθητών.
 - Πορίσματα ερευνών: *«Η ιστορική σκέψη αναπτύσσεται πολύ πιο αργά από την σκέψη στις φυσικές επιστήμες».*
- **Δεκαετία του 1970:** Έμφαση στην ιδιαίτερη φύση της Ιστορίας
 - Πορίσματα ερευνών: Τα παιδιά μπορούν να σκέπτονται ιστορικά (περιεχόμενο και μεθοδολογία διδασκαλίας).

Γενικός Σκοπός της Ιστορικής Παιδείας

- Η διδασκαλία της Ιστορίας θα πρέπει να αποσκοπεί στο να βοηθήσει τους μαθητές να **κατανοήσουν τον Κόσμο** μέσα από τη μελέτη:
- του παρελθόντος και της σχέσης του παρελθόντος με το παρόν και το μέλλον.

Η επίτευξη του γενικού σκοπού μπορεί να γίνει δυνατή μέσα από:

1. την ανάπτυξη της γνώσης περιεχομένου

- τι συνέβηκε στο παρελθόν

2. την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης

- πώς μαθαίνουμε για το παρελθόν
- ποιες οι μέθοδοι και διαδικασίες της επιστήμης της Ιστορίας
- ποιες οι μορφές της ιστορικής γνώσης και τα όρια της.

Προϋπάρχουσες ιδέες

- Τα παιδιά έχουν τις δικές τους ιδέες για τον κόσμο, οι οποίες διαμορφώνονται από διάφορους παράγοντες:
 - Κοινωνικός περίγυρος (*οικογένεια, φίλοι ΜΜΕ, κ.ά.*)
 - Εκπαιδευτικό σύστημα
 - Προσωπικές εμπειρίες

Προϋπάρχουσες ιδέες

Σημασία αναγνώρισης

- Οι μαθητές «δεν έρχονται στις αίθουσες διδασκαλίας σαν άγραφοι πίνακες· φέρνουν μαζί τους ιδέες βασισμένες στη δική τους εμπειρία για τον κόσμο και για το πώς είναι πιθανό να συμπεριφέρονται οι άνθρωποι» (Lee, 2005: 31).
- Η αποτυχία προσδιορισμού και κατανόησης αυτών των προϋπάρχουσών ιδεών μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα σοβαρές δυσκολίες στην κατανόηση της «φύσης», της μορφής και της δομής της ιστορικής γνώσης που επιχειρούμε να διδάξουμε.
- Εάν οι αρχικές αντιλήψεις των μαθητών δε ληφθούν υπόψη «μπορεί να αποτύχουν να κατανοήσουν τις νέες έννοιες και πληροφορίες που διδάσκονται, ή μπορεί να τις μάθουν για σκοπούς αξιολόγησης και να επιστρέψουν αργότερα, εκτός τάξης, στις προϋπάρχουσες ιδέες τους» (Bransford et al. 2000:14-15).

How People Learn Project - Αρχές μάθησης

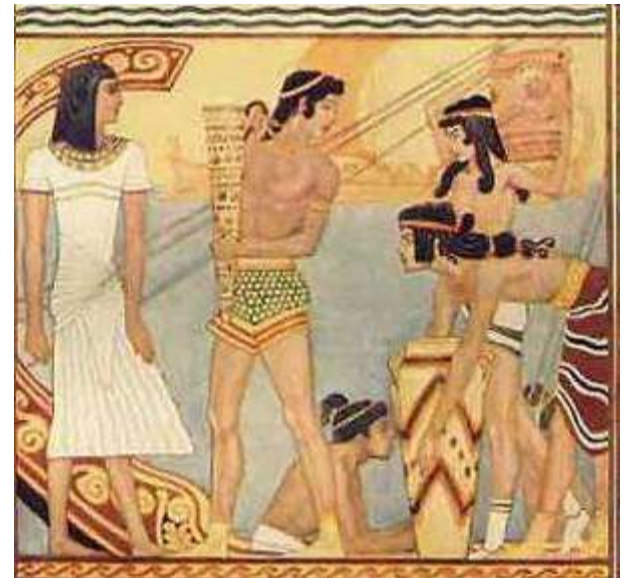
- **Προϋπάρχουσες γνώσεις**
 - Αναγνώριση προϋπάρχουσων γνώσεων και ιδεών των μαθητών
 - Χρήση τους για κτίσιμο γνώσης
 - Ανατροπή παρανοήσεων
- **Γνώση περιεχομένου οργανωμένη σε ένα εννοιολογικό πλαίσιο (ιστορική σκέψη)**
 - Βαθιά γνώση περιεχομένου στη βάση ιστορικών πλαισίων, τα οποία διαθέτουν συνοχή
 - Αναπτυγμένες ιδέες γύρω από έννοιες
 - Συνδυασμός γνώσης περιεχομένου και εννοιολογικής γνώσης
- **Μεταγνωστικές δεξιότητες**
 - Χρήση των γνώσεων για συνεχή μάθηση
 - Μεταφορά επιστημολογικών εννοιών και ικανοτήτων (πώς μαθαίνουμε για το παρελθόν) σε διαφορετικά συγκείμενα.

Στοχοθεσία

- **Στόχοι ανάπτυξης γνώσης περιεχομένου**
- **Στόχοι ανάπτυξης επιστημολογικής γνώσης:**
 - Έννοιες περιεχομένου
 - Έννοιες δευτέρου επιπέδου (επιστημολογικές έννοιες)
 - Δεξιότητες-ικανότητες
 - Στάσεις

Έννοιες περιεχομένου

- Έννοιες τις οποίες χρησιμοποιούν οι ιστορικοί για να περιγράψουν πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά φαινόμενα (π.χ. επανάσταση, αγώνας, εμπόριο κ.ά.).
- Έννοιες οργανωτικού χαρακτήρα (π.χ. νεολιθική εποχή, μεσαίωνας, κ.ά.).
- Το νόημα των εννοιών περιεχομένου μπορεί να αλλάζει στο χώρο και το χρόνο.

Έννοιες δευτέρου επιπέδου

Επιστημολογικές έννοιες

- ιστορικός χρόνος
- αλλαγή και συνέχεια
- αναφορές
- τεκμήρια
- αιτία και αποτέλεσμα
- ιστορική ενσυναίσθηση
- ιστορική σημαντικότητα

Δεξιότητες- Ικανότητες

Προϋποθέτουν κατανόηση των εννοιών (περιεχομένου και δευτέρου επιπέδου):

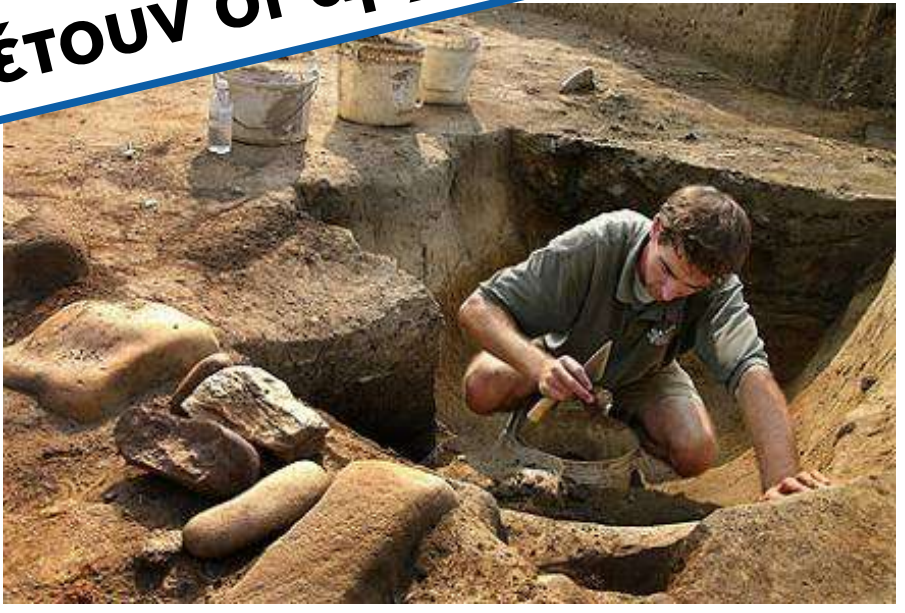
- Διατύπωση υποθέσεων για ιστορικά ερωτήματα
- Διερεύνηση υποθέσεων
- Κριτική τοποθέτηση απέναντι σε ευρήματα
- Εφαρμογή εννοιών (περιεχομένου και δευτέρου επιπέδου) για τη δόμηση ερμηνειών
- Αξιολόγηση ποικιλίας πηγών
- Οργάνωση, δόμηση, τεκμηρίωση, παρουσίαση και επικοινωνία, με ποικίλους τρόπους, εξιστορήσεων και ερμηνειών για το παρελθόν
- Χρήση χρονολογικών συμβάσεων και ιστορικού λεξιλογίου.
- Παρουσίαση επιχειρημάτων σε καταστάσεις διαλόγου και συζήτησης.
- Αξιοποίηση των ευκαιριών που προσφέρονται από την άτυπη ιστορική εκπαίδευση (μουσεία, εκθέσεις ιστορικού περιεχομένου, εκπαιδευτικά προγράμματα στην τηλεόραση, ντοκιμαντέρ, κλπ)
- Αξιοποίηση των σύγχρονων τεχνολογιών ως εργαλείων έρευνας και ως μέσων επικοινωνίας των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Τι ψάχνουν οι αρχαιολόγοι;

Ποια πρώτα ερωτήματα θέτουν οι αρχαιολόγοι;

**Ως αρχαιολόγοι/ιστορικοί,
ποια πρώτα ερωτήματα θέτουμε
για ...;**

1. Τι;

2. Πού;

3. Πότε;

4. Ποιοι;

5. Πόσο;

6. Πώς;

7. Γιατί;

Στάσεις

- Σεβασμός προς το παρελθόν (άνθρωποι και επιτεύγματα).
- Σεβασμός, εκτίμηση, προσπάθεια επίτευξης καλά τεκμηριωμένων κρίσεων, τοποθετήσεων.
- Αποδοχή της ύπαρξης ποικίλων απόψεων και στάσεων.
- Πολυπρισματική θεώρηση.
- Αντίσταση σε προσπάθειες χειραγώγησης και κακής χρήσης της Ιστορίας.
- Φιλομάθεια και ερευνητικό πνεύμα.
- Κριτική σκέψη.

Αναλυτικό Πρόγραμμα Ιστορίας

Προγραμματισμός, συντονισμός
και οργάνωση από την αρχή της
σχολικής χρονιάς:

Θεματικές ενότητες
και διδακτικές περίοδοι
ανά τάξη, ανά τρίμηνο κτλ.

Η οργάνωση της ύλης με βάση συνοπτικά ιστορικά πλαίσια

Μια εναλλακτική προσέγγιση

- Καταργείται η απόλυτη χρονολογική προσέγγιση της ύλης και η μελέτη οργανώνεται με βάση θέματα (π.χ. Πολιτική, Καθημερινή ζωή, Εγκατάσταση και Επικοινωνία, Μετακινήσεις)
- Τρία διαφορετικά είδη μελετών/ προσεγγίσεων του περιεχομένου μέσα από τα οποία οι μαθητές μελετούν το παρελθόν σε διάφορες χρονικές κλίμακες:
 - Επισκοπήσεις
 - Θεματικές μελέτες
 - Μελέτες εις βάθος

Η οργάνωση της ύλης με βάση συνοπτικά ιστορικά πλαίσια Μια εναλλακτική προσέγγιση

- Η σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν γίνεται πολύ πιο ξεκάθαρη.
- Οι διάφορες ιστορικές περιόδους συνδέονται μεταξύ τους (μέσω του εντοπισμού αλλαγών και συνεχειών).
- Τα παιδιά αναπτύσσουν «μεγάλες εικόνες του παρελθόντος» και
 - καλλιεργούν σημαντικές επιστημολογικές έννοιες όπως η αλλαγή και η συνέχεια και η ιστορική σημαντικότητα.